

BOLEMANT LILLA

A SZERETETBŐL VÉGZETT MUNKA ÉS A HIVATÁSTUDAT

Az utóbbi évtizedekben a pedagógusi munka társadalmi megbecsülése jelentősen csökkent. Kutatások és felmérések bizonyítják, de mindennapi tapasztalataink is ezt erősítik meg. A társadalmi megbecsülés szoros kapcsolatban áll a szakma anyagi elismerésével.

Ezzel együtt pedig gyakran hangoztatják, hogy a tanári lét hivatás, és mint olyat, szívvel-lélekkel kell végezni. Valóban így van, csak közben a pedagógusnak ennie, innia, laknia, ruházkodnia is kell, sőt a saját gyerekeit el kell tartania. A hivatását csak az tudja teljes odaadással végezni, akinek a mindennapi megélhetése biztosítva van.

Az anyagi és erkölcsi elismerés hiányára úgy is tekinthetünk, mint az „elnőiesedett” szakmák problémájára. Történelmi-
leg megfigyelhető ugyanis, hogy azoknak a szakmáknak és szakterületeknek a presztízse és anyagi elismerése, amelyekben a nők száma növekedett, ezzel fordított arányban csökkent. Minél több nő jelent meg az oktatásügyben, a gondoskodói szakmákban (ápolónő, szociális munkás, kultúraszervező stb.), annál kevésbé lett vonzó a férfiak számára, hiszen máig tartja magát az a nézet, hogy a férfi nem elégedhet meg a rosszul fizetett munkával, mert el kell tartania a családját. Miközben nem vesszük figyelembe, hogy a családok nagy részében a nő a családfenntartó vagy legalább ugyanolyan mértékben részt vesz a család eltartásában, mint a társa.

ÉRZELMI MUNKA

A családok többségében még mindig a nők azok, akik a háztartás és a gyerekevelés minden szervezését és lebonyolítását elvégzik. A nő veszi észre, hogy elfogyott a tej, a nő tartja fejen a születésnapokat, a gyerekek edzéseinek az időpontját, ő az, aki nem felejt el időpontot kérni az orvoshoz, ő tudja a gyerekek cipőméretét és még hosszan folytathatnánk. Az indoklás általában az, hogy a nők ezt úgyis jobban csinálják, és ha megkérdezzük az édesanyákat, azt fogják mondani, hogy boldogan gondoskodnak a családjukról, és nem várják, hogy mindenért vagy legalábbis a legtöbb dologért elismerést kapjanak. A gondolkodást valamiféle szuperképességnek tartja a köztudat, miközben ez is egy munka.

A nemek közötti egyenjogúság felé vezető úton fontos volt, hogy a nők is karriert építhessenek, és a háztartáson kívül is érvényesülhessenek. Ahhoz, hogy a nők valóban szabadok legyenek, fel kell szabadítani a gondolataikat is. Ha ezt a fajta mentális (érzelmi) munkát is meg lehetne osztani, az lenne valami a nők vállára nehezedő külön terhekből, és az így felszabaduló gondolatokat sok minden másra használhatnák.

| Fotó: freepik.com

EGYENLŐ ESÉLY VAGY EREDMÉNY?

Elemzések és kutatások bizonyítják, hogy a nők a legtöbb esetben magasabban képzetek, mint a férfiak, mégsem jutnak képzettségüknek megfelelő pozícióba, mert nők. A nőknek is ugyanolyan esélyük van bejutni bármilyen vezető pozícióba, mint a férfiaknak – szokták erre a felvetésre válaszolni. Nehéz megállapítani, mit jelent az egyenlő esély akkor, amikor a nőtől egyúttal elvárják, hogy a háztartás és a család gondja is az ő vállán legyenek, és ha bármilyen karriert kezd, vagy sikeres egy magasabb pozícióban, nem mulasztják el számonkérni rajta, hogy „női” kötelességeit teljesítette-e.

Az egyenlőség fogalmát két szempontból is megközelíthetjük. Az egyik az esélyegyenlőség, ami a fenti példa alapján nem igazán megvalósítható, ha a nőre a társadalom dupla terhet ró, és a karrierépítését lelkiismeret-furdalással súlyosbítja, hiszen a két fronton való helytállás lehetetlen. Az eredmény egyenlősége lehet az a módszer vagy mutató, amelynek segítségével elérhető a valódi képviselő megvalósítása. Nem esélyt kell tehát csupán adni a nőknek, hanem hozzá kell segíteni őket ahhoz, hogy ugyanolyan eredményesen lépjenek be a munkapiacra, a politikába és a döntéshozatalba is, és egyenlő módon értékeljék a munkájukat.

PEDAGÓGIAI KÁNON

Milyen módon befolyásolja a pályaválasztást és a választott pályán való érvényesülést az iskolai szocializáció? A gyermekek az iskolában körülbelül tízéves korukig nemüktől függetlenül, egyformán viselkednek iskolai sikereikkel kapcsolatban. Legfőbb feladatuknak a tananyag elsajátítását tekintik, és általában pontosan meg tudják határozni, hogy mi az, ami igazán érdekli őket, milyen foglalkozást szeretnének választani. 10-12 éves korukban következik be az a biológiai változás, amely ezt a rendet összezavarja, ugyanis társaik és tanáraik is másként kezdenek viselkedni velük. „Minél sikeresebb az iskolában egy fiú, annál pozitívabb képet vetít a jövőbe, míg a lányokat a sikereik inkább elbizonytalanítják. Még mindig él az a felfogás, hogy a lány inkább legyen szép, mint okos”. (Kereszty, 2006)

A koedukált iskolarendszer nem járult hozzá ahhoz, hogy a lányokat önbizalomra, nagyobb önértékelésre nevelje, hiszen a fiúiskolák hagyományát folytatta, ahol a tudás megszerzése a hagyományosan a férfiaknak tulajdonított személyiségjegyekkel lehetséges. A lányok, ha ezeket a személyiségjegyeket nyíltan vállalják, elutasításban lesz részük mint nőknek, ha viszont nem vállalják, nem tudnak érvényesülni. A fiúknak is a nemi sztereotípiák alapján kialakult férfiideálnak kell megfelelniük. A sikertelenségtől való félelemérzet szorongást vált ki belőlük, mivel a férfiaság fogalmát a teljesítmény, a siker fogalmával azonosítják.

Az iskolai eredményekben és a munkapiacra tapasztalt nemi eltérések okait vizsgálva arra jutottak a kutatások, hogy a lányok iskolai eredményei jobbak a fiúkénál. Egyedül a matematika terén voltak kicsivel jobbak a fiúk, de ez mára megváltozott. A tudásszintmérő tesztekben és az iskolai eredményekben egyaránt a lányok teljesítenek jobban. A közép- és felsőszintű oktatásban nagyobb a lányok aránya, mint a fiúké, és a lányok sokkal nagyobb arányban fejezik be sikeresen tanulmányaikat. Az eltérések a doktori képzés tájékán kezdődnek, és a munkapiacra folytatódnak.

A jobb eredmények ellenére a lányok nehezebben találnak végzettségüknek megfelelő és jól fizetett munkát. A fiúk alacsonyabb végzettséggel is jobb munkát találnak.

Miért kisebb mégis a lányok önbizalma, és miért nem tudnak érvényesülni a munkapiacra a fiúkénak megfelelő pozíciókban? A probléma okait a kutatók több tényezőben látják. Először is az attribúciós torzításokban – a lányok sikereit, jobb eredményeit a tanárok, szülők, s ebből kifolyólag maguk a lányok is hajlamosak a nagyobb szorgalomnak betudni, nem a tehetségnek vagy a jó képességeknek. A tudományszorongás jelensége is fontos szerepet tölt be – azt jelenti, hogy önbizalomhiány és szorongás lép fel az adott tantárggyal szemben, amely független a valós tudástól és képességektől. Ez abból az elvárásból alakul ki, amely a valódi tudományosságot az ún. tipikus férfitulajdonságokhoz köti (érzelemmentesség, racionalitás, logikus gondolkodás objektivitás), a szexuális érés és ehhez kapcsolódva az intim kapcsolatok felértékelődése azt eredményezi, hogy a kisiskoláskorú lányok változatosabb és magasabb szintű karrierelképzelései a felső tagozatra és a középiskolára leszűkülnek. A karrier és családi élet nehezen egyeztethető össze, s a lányok hajlamosak az előbbit feláldozni. A sikertől való félelem pedig annak a hiedelemnek a megélése, hogy a túlzott hozzáértés és sikeresség elutasítást vált ki a kortársakban és a lehetséges partnerekben. Ezért a lányok tehetségüket elrejtik, és ambícióikat alábbadják.

MI A HASZNOS TUDÁS ÉS HOGYAN SAJÁTÍTHATÓ EL?

A tudás nem gendersemleges, hanem a személyes tapasztalatok és érzések hozzák létre. A tanárok és a diákok is rendelkeznek ugyanis olyan tapasztalatokkal, melyek alapvetően befolyásolják az osztályteremben lejátszódó diskurzusokat és a tanulási folyamatot. A tudás a sokszínűségen, a sokféleség hangjain alapul: a tanulási-tanítási folyamat interaktív, „kooperatív, demokratikus, integrálja a kognitív és affektív tanulás lehetőségeit és egyéni alkotó erővel ruhazza fel a tanulót saját helyzete értékeléséhez, megértéséhez és aktív részvételre serkenti az egyéni és társadalmi fejlődés előmozdítására.” (Thun, 1996)

A feminista pedagógia egyik alapkérdésként teszi fel a kérdést, hogy mi is a hasznos tudás, mit érdemes tudni. A tudás elsajátítása sem csak egyféleképpen értelmezhető. A tanulás célja, a hitelesség és értékesség szempontjából fontosabb, hogy a tanulók megtanulják sokféleképpen értelmezni és interpretálni a tananyagot, minthogy egy ideális helyes válasz felé törekedjenek. Az egyenrangúságon alapuló, nem diszkriminatív pedagógia javaslatai alapján a következőképpen érhetjük el, hogy megváltozzon a helyzet: a nemi szerepek és sztereotípiák ismeretével rendelkező tanítási kompetencia segítségével.

vel elérhető, hogy a lányok és a fiúk megtarthassák és erősíthessék individuális képességeiket, vagyis a tanár megtanulja felismerni a nemi sztereotípiákat, és erre megtanítja a tanulókat is, és így felszámolhatják az iskolában ezek káros következményeit. Nagyon fontos az interakció és a pedagógus viselkedése, vagyis mivel a lányok a tanítási órák folyamán gyakran háttérbe szorulnak, a pedagógus fordítson figyelmet ennek elkerülésére, és arra, hogy a fiúk és a lányok az iskolai munka során kölcsönösen támogassák egymást. A tanítás megszervezésén belüli változások is nagymértékben befolyásolhatják az eredményt. Fontos lenne például az, hogy bizonyos témák és egyes tantárgyak tanítása időközönként történjen azonos nemű csoportokban. Ilyen módon a fiúk és a lányok elkülönítve, a nemi szerepek sztereotip hatása alól felszabadultan, nyíltabban és közlékenyebben fordulhatnak olyan tantárgyak felé, amelyekben a másik nemmel szemben hátrányban érezhetik magukat. A lányok például a vita, a konkurenciaharc, a hatalomérvényesítés terén, a fiúk pedig eltitkolt érzelmeiket élhetik meg. Szükség van a tananyag tartalmi változására, hogy a lányok és a fiúk azonosulni tudjanak a tananyagban előforduló férfi- és nőképekkel, amelyek saját igényeiknek és elképzeléseiknek megfelelnek.

A helyes önkép kialakítása elhanyagolt terület, pedig fejlesztése hozzájárulhat az iskolai eredmények javulásához mindkét nem esetében. Az eddig felsorolt megoldási javaslatokat és lehetőségeket figyelembe véve valósulhat meg egy olyan tanulási – képzési – nevelési folyamat, amely az egyenlő esély és az egyenlő eredmény irányelveit követve jelenthet továbblépést.

FELHASZNÁLT ÉS AJÁNLOTT IRODALOM

- Balácsi Ildikó – Lak Ágnes Rozina – Szabó Vilmos – Vadász Csaba (2013): *Országos kompetenciamérés, Jelentés*. Budapest, Oktatási Hivatal.
- Bolemant Lilla (2011): *Genderérzékeny oktatás és a női szerepe a középiskolai magyar irodalom tankönyvekben*, Oktatás a tudományban – tudomány az oktatásban. Nyitra, Egyetemi Konferenciakötet.
- Bolemant Lilla (2014): Lányok és fiúk az iskolában. A lányok és a fiúk iskolai teljesítménye és a genderpedagógia lehetőségei. In: *Nőképek kisebbségben. Tanulmányok a kisebbségben (is) élő nőkről*. Pozsony, Phoenix Library, 56–63, ISBN 978-80-971527-1-0.
- Cviková, Jana – Juráňová, Jana (szerk.) (2005): *Ružový a modrý svet*, Bratislava, Aspekt.
- Schneider, Claudia (2002): *Die Schule ist männlich? Zur geschlechtssensiblen Schulentwicklung*. Wien, SWS-Rundschau, 4/2002, 468–488.
- Heldová, Daniela – Kováčová, Jana – Galádová, Andrea (2013): *Výsledky štúdie OECD PISA 2009 zaostrené na čitateľskú gramotnosť. Tematická správa*. Bratislava, NÚCEM.
- Kereszty Orsolya (2005): *A társadalmi nemek reprezentációjának vizsgálata tankönyvekben. Könyv és nevelés*. 2005/3. 56–67.o.
- Kereszty Orsolya (2006): Társadalmi nem az oktatásban – Kezdeményezések Magyarországon. In: Kende Anna (szerk): *Pszichológia és feminizmus: Hogyan alakította át a pszichológia elméleteit, kutatási kérdéseit és módszereit a társadalmi nem kutatás*. Budapest, L'Harmattan.
- Lassú Zsuzsa (2010): *Hagyományos és női szerepek az iskolában*. Szabadpart, 9., 2010. február, url: <http://www.kodolanyi.hu/szabadpart/szam9/lassu.html> (Letöltés ideje: 2022.09.15.)
- Minarovičová, Katarína (2003): Čo sa v škole o nerovnosti naučíš. Rodové stereotypy v správaní a postojoch učiteľov a učiteľiek. In: Juráňová J. – Cviková, J., *Ružový a modrý svet. Rodové stereotypy a ich dôsledky*, Aspekt.
- Nagy Beáta (2014): *Háttérben: Kísérlet egy szervezeti nemi rend feltárására. Újratervezés – a nők és a műszaki tudományok 2.0*. Budapest, L'Harmattan.
- Pukánszky Béla (2006): *A nőnevelés évezredei*. Budapest, Gondolat Kiadó, ISBN 978-96-396105-1-4.
- Szabó László Tamás (1999): A rejtett tanterv. In: Meleg Csilla: *Iskola és társadalom*. II. Pécs,
- Thun Éva (1996): *Hagyományos pedagógia – feminista pedagógia*. Educatio 1996/3. 404–416. o.

